

АЖДОДЛАРИМИЗ СИЙМОСИНИНГ БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДАГИ АҲАМИЯТИ

Зулхумор Абдурасиловна Явкачева

Тошкент давлат транспорт университети

zulxumoryavkacheva@gmail.com

Аннотация: Мақолада оилада таълим-тарбия олиб, вояга етган фарзанднинг таълим – тарбияси билан шуғулланадиган оналар сиймоси мужассамлаштирилган. Темурийлар даврида илм-фан, маданият, санъатнинг янада равнақ топишида маликаларнинг ўзига хос ўрни бор. Темурий маликаларнинг ҳаёти ва фаолияти кўп жиҳатдан ёш авлодларга ибрат. Зеро, уларнинг, аввало, шахсий фазилятлари, эзгу хислатлари замондош хотин – қизларга намунадир. Даврнинг, тақдирнинг ғоят мураккаб, оғир синовлардан зўр матонат, ирода билан ўта олиш, ҳар қандай мушкул шароитда ҳам оқиллик, зукколик, тиришқоқлик сингари фазилятларни йўқотмаслик, эзгулик, муҳаббат, инсонийлик принципларида садоқат темурий маликаларнинг ўзига хос ёрқин жиҳатлари фарзанд тарбиясида алоҳида ўрин тутиши ёритилган.

Калит сўзлар: давлат, таълим-тарбия, миллат, шахс, малика, эзгулик, она, инсонийлик, муҳаббат

Ўзбекистон – ниҳоятда қадимий ва бой тарихга эга давлат. Туркий хоқонлар, хоразмшоҳлар, қорахонийлар, шайбонийлар ва бошқа сулолалар ватанимиз заминидан ҳукмронлик қилишган. Шу билан бирга, темурийлар даври тарихимизнинг шонли зарварақлари сифатида янада ёрқин намоён бўлаверади.

Ҳижрий VIII асрнинг иккинчи ярмига келиб мўғуллар тарқалиб кетишди. Улардан ҳар бир раҳбар ўзининг минтақасини мустақил қилиб олди ва орадаги ўзаро урушлар, низолар кучайиб кетди. Худди мана шу даврда Амир Темур пайдо бўлди ва унинг учун қулай шароит вужудга келди.

Мусулмон Африкасидаги сингари Ҳиндистон минтақасини ҳам кичик подшоҳликлар ўзаро бўлишиб олган бўлиб, мусулмон дунёси буюк бир шахсга эҳтиёж сезаётган эди. Худди ана шундай зот Самарқандда пайдо бўлди. Бу Барлос уруғидан чиққан Темур эди.

Амир Темур тўғрисида унинг замондошлари қимматли йирик асарлар яратганлар. Гиёсиддин Алининг “Рўзномаи ғазовоти Ҳиндустон”, Низомиддин Шомийнинг “Зафарнома”, Шарафиддин Алининг “Зафарнома”, асарлари шулар жумласидандир. “Тузуқоти Темурий” асари булар орасида алоҳида ўрин тутди.

“Тузуқоти Темурий”нинг ўзбекча ва рус тилларига қилинган таржималари хусусида фикр билдирмоқчимиз. Ўзбек тилига у 1857 йилда Хивада Муҳаммад Юсуф Рожий томонидан қисқартириб таржима қилинган. Асарнинг Мир Абу Толиб Ҳусайний матнига мувофиқ ўзбекчага тўлиқ таржимаси марҳум Алихон Тўра Соғуний томонидан 1967 йилда Тошкентда амалга оширилган.

Бундан ташқари Бобур томонидан ёзиб қолдирилган “Бобурнома” асарини дунё олимлари яқдиллик билан қомусий асар сифатида баҳолашган ва темурийлар Уйғониш даври ва Бобур мавзусини ёритиш бўйича мукамал манба, деб билишган.

Асарда марказлашган давлат асосчиси, буюк саркарда, илм-фан, адабиёт, санъат, маданият ҳомийси, темурийлар Уйғониш даври асосчиси Соҳибқирон Амир Темур номи, ҳаёти, фаолияти билан боғлиқ ўттиздан зиёд тасвир, лавҳа, изоҳларнинг келтирилиши ҳам ниҳоятда эътиборли. Булардан кўринадик, Бобур бобокалони билан фахрлангани, темурийларнинг тарихини яхши ўргангани, кўрган – билганларини ёрқин ва таъсирли ҳолда ифодалангани, улуг аждодидек адолатли ҳукмдор бўлишга бел боғлагани яққол сезилади.

Темур буюк шахс эди. Ҳеч қачон жангда мағлуб бўлмаган, фавқулодда жасурлиги билан донг таратган Амир Темурнинг улуғ зот, истеъдодли лашкарбоши бўлганлигини ҳеч ким инкор эта олмайди. Бу буюк давлат арбоби, ўта талабчан раҳбар Ислом шарафини ҳамма нарсадан устун қўяр, бу йўлда жонини ҳам аямас эди.

Салтанати поёнсиз: тасарруфидаги ҳудуднинг бир учидан иккинчи учига бориш учун сайёҳ бир йил юриши лозим бўлади. Мана шу масофаларда тўлиқ хавфсизлик таъминланган. Оддий йўловчилардан тортиб савдо карвонларигача шу йўллар бўйлаб эркин ҳаракат қилишади. Мабодо бирор бир ҳудудда қароқчилар босқини ёки талончилик содир бўлса, Амир Темур биринчи галда ўша ҳудуднинг маҳаллий ҳукмдорини қатл эттиради. Чунки Амир Темурнинг фикрича, токи маҳаллий ҳукмдор қароқчилар билан тил бириктирмаса, вазифасини виждонан, ҳалол адо этса – ҳеч қандай тўда катта йўлларда қароқчилик қилишга журъат этмайди.

Темур араб, форс ва турк тилларида эркин сўзлашади. У калом илмида ва ислом ҳуқуқшунослигида шу қадар бекиёс билимга эгаки, бирор - бир мусулмон уламси илмий баҳс ва мунозарада уни енга олмаган. У олимларни, шоирларни бағоят қадрлайди. Уларга ҳурмат кўрсатади. Бунинг сабаби унинг ўзи ҳам олим эканидандир.

Амир Темурнинг юксакликка эришишида волидалари Тегина Моҳбегимнинг ўрни бекиёсдир. Фосих Ҳавофийнинг “Мужмали Фасихий” асарида қайд этилишича, Тегина Моҳбегим Бухорои шарифда таваллуд топган. Тегина Моҳбегим тақводор қиз сифатида ўсиб-улғайган хонадон Бухородаги ислом уламолари сулоласига мансуб эди.

Шундай нуфузли оилада таълим-тарбия олиб, вояга етган Тегина Моҳбегим фарзандининг таълим – тарбияси билан шуғулланади.

Темурийлар даврида илм-фан, маданият, санъатнинг янада раванқ топишида маликаларнинг ўзига хос ўрни бор. Темурий маликаларнинг ҳаёти ва фаолияти кўп жиҳатдан ёш авлодларга ибрат. Зеро, уларнинг, аввало, шахсий фазилатлари, эзгу хислатлари замондош хотин – қизларга намунадир. Даврнинг, тақдирнинг ғоят мураккаб, оғир синовлардан зўр матонат, ирода билан ўта олиш, ҳар қандай мушкул шароитда ҳам оқиллик, зукколик, тиришқоқлик сингари фазилатларни йўқотмаслик, эзгулик, муҳаббат, инсонийлик принципларида садоқат темурий маликаларнинг ўзига хос ёрқин жиҳатларидир. Албатта, бу борада оилапарварлик, фарзандлар таълим-тарбияси учун масъулият, ҳар томонлама зукко, тадбирли бўлиш ҳам алоҳида ўрин тутати.

Юқоридаги фикрлардан хулоса қилиш мумкинки, ҳар бир жамият тараққиётининг юқори чўққиларини забт этиши учун, албатта, ёш авлод барча соҳаларда билимга эга бўлиши лозим. Ёшларни юксак маънавият ва Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш барчамизнинг вазифамиздир. Жамиятнинг энг кичик бўғини бу оиладир. Ёш авлод маънавиятининг биринчи босқичини оиладан, ота-онадан олади. Оилада фарзандга ота-она масъулдир. Ота- она фарзандининг соғлиғи, кийими, хулқу- одоби, маънавиятига эътибор бериб, уни назорат қилиши лозим. Чунки ота- она фарзандини тарбиялаб, эл- юртини гуллашиб яшнатадиган ёки эътиборсизлиги ва масъулиятсизлиги туфайли арзимаган маблағга орини, имонини сотадиган кимсани жамиятга тўхфа қилади. Бунинг олдини олиш учун ота-оналар ҳам китобхонлик масаласига эътибор беришлари лозим.

Илм бор ерда китоб кўпаяди. Китоб бор ерда илм ривожланади. Ҳозиргача ҳар бир жамиятдаги китоблар ва уларга бўлган муносабат ўша жамият аъзоларининг илмга бўлган муносабатининг ўлчови бўлиб келган. Мелодий тўққизинчи асрдан бошлаб, мусулмонларда ҳақиқий бойлик деганда китоб тушуниланган. Бировга энг қимматбаҳо ҳадя қилишни хоҳлаган одам китоб олиб борган. Бағдод халифаси халққа арзигулик бирор ҳадя қилиш ҳақида ўз вазирларига маслаҳат солганида ҳаммалари бир овоздан яхши бир кутубхона ҳадя қилишга ишора этганлар. Бу кутубхона мусулмонлар оммасига ҳадя этилгач, “Дорул-хикма” номини олган ва кейинчалик дунёдаги биринчи фанлар академиясига айланган. Мусулмонларнинг илмга бўлган рағбатлари, китобга бўлган қизиқишлари иймон ва ихлос асосида бўлгани учун у тезда ўз самарасини берди. Улар бутун инсониятга турли илмларни тартибга солиб тақдим этдилар. Жадал ривожланиб бораётган жамият ва давр билан ҳамнафас илдам одимлаб боришда китобхонлик масаласи ўз ўрнига эгадир. Ёшларимиз тарбияси – бу бир кишининг иши

эмас.Агар ҳаммамиз биргалашиб ҳаракат қилсак,фарзандларимиз Ватан ва эл – юрт ривожига ҳисса қўшадиган,мустақил қарор чиқарадиган инсонлар бўлиб улғаядилар.Яхши тарбия инсонга маънавият каби она сути,ота намунаси ва аجدодлар ўғити билан бирга сингади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Ислом тарихи.-Т.: Ҳилол, 2018 й.
2. Аҳмедов Бўрибой Тарихдан сабоқлар.-Т.:” Ўқитувчи”, 1994 й.
3. “ Маърифат ”газетаси.2019 й.
4. Алимов Усмонхон. Оилада фарзанд тарбияси.-Тошкент:
5. ” Мовароуннаҳр” 2017 й.

